

ปัญหาการกำหนดเงื่อนไขของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและ เยาวชนที่กระทำความผิด

Problems on the Determination of Condition for Special Measures in Lieu of Criminal Proceedings on the Juvenile Offender

เมธาพร กาญจนเตชะ¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ตามมาตรา 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้ดังนี้ ชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 และหลังฟ้องคดี มาตรา 90 และกำหนดเงื่อนไขบางประการที่เหมือนกันโดยเฉพาะต้องให้ความยินยอมของผู้เสียหายในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเงื่อนไขความยินยอมของผู้เสียหายดังกล่าวส่งผลให้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่สามารถใช้กับความผิดต่อรัฐได้เพราะไม่มีผู้ให้ความยินยอม ต่อมาในปี 2559 ได้มีการแก้ไขมาตรา 86 ส่งผลให้ในชั้นก่อนฟ้องหากเป็นคดีความผิดต่อรัฐซึ่งไม่มีผู้เสียหายให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากใคร แต่กลับไม่แก้ไขมาตรา 90 ในทางปฏิบัติหากเป็นความผิดต่อรัฐศาลยังคงยึดถือว่าไม่มีผู้เสียหายให้ความยินยอม จะใช้มาตรการตามมาตรา 90 ไม่ได้ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและมีเงื่อนไขตามหลักเกณฑ์ มาตรา 90 อาจไม่ได้รับโอกาสที่จะเข้าสู่กระบวนการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลังฟ้องคดี ดังนั้นจึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ทั้งนี้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับมาตรา 86 และการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา, เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด, ความผิดต่อรัฐ

Abstract

This academic article was related to special measures in lieu of criminal proceedings on the juvenile offender with the purpose as; to study problems on the determination of condition for special measures in lieu of criminal proceedings on the juvenile offender as enacted in Section 90 of the Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010).

¹ นักวิชาการอิสระ

Results revealed that the Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010) enacted the special measures in lieu of criminal proceedings as in Section 86 for the pre-trial procedure and Section 90 for the post-prosecution; as well as stipulated some identical conditions especially for making a rehabilitation plan shall be consented by injured person. The conditions for consent of the injured person affecting the special measures in lieu of criminal proceedings could not be used with offences against the state due to without any persons giving consent. Later in B.E. 2559 (2016), there was an amendment of the Section 86 affecting in the pre-prosecution i.e. if it was an offence against the state without any injured person, the director of juvenile detention center would be authorized without consent from anyone, whereas the Section 90 was not amended. In practice, measures in the Section 90 could not be used with offences against the state that courts still deemed as no injured person for giving consent. This was affected to juvenile offenders and had their conditions according to the Section 90, they might not be granted with opportunities to enter processes for using the special measures in lieu of criminal proceedings in the post-trial procedure. Section 90 of the Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010), therefore, should be amended for being in accordance with the Section 86 and the law shall be enforced efficiently.

Keywords: Special measures in lieu of criminal proceedings , juvenile offender , offence against the state.

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาเป็นมาตรการหลักในการดำเนินคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และสอดคล้องกับลักษณะของการกำหนดมาตรการสำหรับเด็ก เพื่อเบี่ยงเบนคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดออกจากกระบวนยุติธรรมหลัก เนื่องจากในกรณีความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดนั้นเป็นความผิดเล็กน้อยหรือความผิดที่ไม่รุนแรง ซึ่งโดยปกติศาลจะไม่พิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำผิด จึงเป็นกรณีที่เหมาะสมควรเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนยุติธรรมเพื่อลดภาระการดำเนินคดีและลดปริมาณเด็กหรือเยาวชนที่จะถูกส่งไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานพินิจโดยไม่จำเป็น ปัจจุบันมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ทั้งชั้นก่อนฟ้องโดยใช้ผ่านดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่มีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 86 และในชั้นหลังฟ้องคดีโดยผ่านทางศาลเยาวชนและครอบครัว ตามมาตรา 90

การกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขในการเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวนี้ นอกจากจะได้กำหนดเพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิดแล้ว ยังจะต้องพิจารณาในส่วนของความยินยอมของผู้เสียหายเป็นสำคัญด้วย อย่างไรก็ตามเนื่องจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นอาจเป็นความผิดอาญาที่คุ้มครองส่วนที่เป็นเอกชน บุคคลที่ได้รับผลกระทบก็เป็นผู้เสียหาย แต่หากเป็นความผิดอาญาที่คุ้มครองส่วนที่เป็นส่วนรวม เอกชนก็ไม่อาจอ้างเป็นผู้เสียหายได้หรือเป็นความผิดที่ไม่มีผู้เสียหาย (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2560: หน้า 38-39) ดังนั้นในเงื่อนไขที่จะต้องได้รับความยินยอมจะสามารถกระทำได้เฉพาะความผิดอาญาที่คุ้มครองส่วนที่เป็นเอกชน บุคคลที่ได้รับผลกระทบก็เป็น

ผู้เสียหาย แต่หากความผิดนั้นเป็นความผิดต่อรัฐซึ่งไม่มีผู้เสียหายในการให้ความยินยอมก็อาจส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติหน้าที่อันเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายได้

ผู้เขียนจะได้นำเสนอเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความให้ความยินยอมของผู้เสียหาย โดยนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. นิยามความหมายของเด็กและเยาวชน

ตามมาตรา 4 ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯได้กำหนดว่า

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

ทั้งนี้ในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ตามกฎหมายให้ถืออายุของเด็กหรือเยาวชนใน วันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 5)

2. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

ประเทศไทยได้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก่อนมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนตามแบบสากล และการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาท สำคัญในการดำเนินงาน และวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมมีพัฒนาการมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งพัฒนา มาเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเป็นพลเมือง ที่ต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดถือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่สมควรได้รับการแก้ไข มิ ให้เกิดผลที่รุนแรงขึ้นจนอาจส่งผลร้ายต่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังจะให้การสงเคราะห์ฟื้นฟู ควบคุม และกวดขันด้าน วินัย เท่าที่จำเป็นตามสมควรแก่กรณีโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนพร้อมกับคำนึงถึงความ ปลอดภัยของสังคมด้วย (ชนกมล สูญทุกข์, 2553: หน้า 77)

เนื่องมาจากความจำเป็นที่ว่าเมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะเน้นที่การลงโทษ และให้ความสำคัญกับ ผู้กระทำความผิดมากกว่าผู้เสียหาย ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเพราะมุ่งเน้นในการนำคดีเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ โดยการนำตัวเด็กเข้าไปในสถานแรกรับเพื่อฝึกอบรม เน้นการลงโทษเพื่อให้หลบ จำ ปัญหาที่ตามมาคือการแออัดยัดเยียดของเด็กในสถานแรกรับ หรือสถานฝึกอบรม การดูแลเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงทำ ให้การขัดเกล่าเป็นไปได้ยาก จึงมีการนำมาตรการทางเลือกอื่นเข้ามาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและ เยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อหันเหคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการ ยุติธรรมให้มากที่สุดสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังพอสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวได้ ซึ่งเป็นการดีกว่าที่จะนำตัวเด็กเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมหลัก และเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่ กระบวนการทางอาญาที่เป็นทางการหรือเต็มรูปแบบแล้วมีหลายประการ ดังนี้คือ (พรรณภรณ์ พรหมเพ็ญ, 2548 :หน้า 77-78)

1) ในส่วนตัวเด็กและเยาวชนหากต้องถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น สภาพจิตใจของเด็กจะ เปลี่ยนไป บางส่วนอาจจะหมดความภาคภูมิใจในตนเองบอกว่าตนเป็นผู้ต้องหา และเมื่อถูกสังคมรังเกียจผลักไสออก จากสังคม แนวทางการใช้ชีวิตปกติก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดได้ง่ายขึ้น ขาดศักยภาพในความเป็นตัวของตัวเอง

ในการพัฒนาและสังคม สูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ในที่สุดอาจจะมีการพัฒนาในทางตรงข้าม คือ กลับไปประกอบอาชีพอาชญากรรม

2) ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การถูกดำเนินคดีอาญาทำให้บุคคลขาดสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามปกติเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงชีวิตที่กำลังดำเนินตามปกติของตน กลับต้องมีภาวะชะงักงันที่ขาดเสรีภาพ ต้องอยู่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำให้ไม่มีโอกาสในการศึกษาหรือหางานตามปกติ ขาดกลุ่มเพื่อนที่เคยดำเนินชีวิตร่วมกันในวัยเรียน แม้ภายหลังพ้นโทษ และได้มีโอกาสได้กลับไปศึกษาอาจจะมีความอับอายเพื่อนขาดความภูมิใจในตนเอง ไม่อาจดำเนินชีวิตได้ตามปกติ

3) ผลกระทบต่ออนาคตอันเป็นตราบาปของเด็กและเยาวชน ส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน กล่าวคือ เด็กและเยาวชนเมื่อมีประวัติว่า ถูกลงโทษหรือกระทำความผิด สังคมไทย และบุคคลทั่วไปยังมีทัศนคติว่า เด็กและเยาวชนมีมลทินมัวหมองไม่สมควรที่จะได้มีโอกาสศึกษาต่อในสถาบัน ของรัฐบาลบางแห่ง เช่น หน่วยงานของทหารและตำรวจ การที่หน่วยงานของรัฐยังปิดกั้นโอกาสของเด็กและเยาวชนถือว่าวิธีการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่นำเด็กไปสู่ระบบการลงโทษได้ประทับตราบาปแก่เด็กและเยาวชน ทั้งๆ ที่บางความผิดของเด็กและเยาวชนเหล่านั้นไม่มีความจำเป็นที่จะต้องถูกลงโทษเข้าอยู่ในสถานพินิจให้เป็นตราบาปต่ออนาคต

4) สิทธิที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขมากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำ ความผิดอาญาเด็กและเยาวชนพึงได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเหตุผลที่ว่าเด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการพิทักษ์และดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมด้วย ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 (1) รัฐสภายอมรับสิทธิเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และคุณค่าของเด็กและส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการมีบทบาทสร้างสรรค์ของเด็กและสังคมและตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ได้วางหลักไว้ในข้อ 17 เรื่องหลักขั้นในการพิจารณาตัดสินและวางข้อกำหนด โดยแสดงให้เห็นว่าการลงโทษอย่างเข้มงวด เป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม ในคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดควรคำนึงถึงการคุ้มครองความเป็นอยู่ที่ดีและอนาคตของเด็กและเยาวชนเสมอ รวมถึงการสนับสนุนให้ใช้หนทางเลือกอื่นที่มีให้มากที่สุด และพัฒนาการใช้หนทางอื่นที่แปลกใหม่ หลีกเลี่ยงการตัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชน

กรณีที่ไม่มีความหนทางป้องกันสังคมแบบอื่นที่เหมาะสม การส่งเด็กและเยาวชนเข้าสถานฝึกอบรมแบบปิดควรจัดเป็นหนทางสุดท้ายของการวางข้อกำหนดและให้อยู่ในระยะที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น รวมถึงการจะต้องมีความรับผิดชอบในการสอดส่องดูแลความประพฤติของบุตร เนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคม จึงไม่ควรแยกเด็กออกจากบิดามารดาหรือหากจะแยกออกจากบิดามารดาก็ควรเป็นมาตรการทางเลือกสุดท้าย

โดยประเทศไทยนำมาตราการดังกล่าวมาใช้โดยผ่านมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อที่จะสกัดหรือหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เป็นทางเลือกที่สามที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางออกว่าจะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างไรจึงไม่เป็นการตัดโอกาสหรือวิธีการพัฒนาชีวิตเด็ก ไม่ดึงเด็กออกจากครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็ให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว ซึ่งมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานั้นแบ่งออกได้ ดังนี้

2.1 มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้อง

ในบทความฉบับนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไขการใช้ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86 ดังนี้

- 1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี และมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- 2) ผู้กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี
- 3) ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นปฏิบัติเพื่อบรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชุมชน แต่ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนขึ้น
- 4) ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายด้วย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

สำหรับเงื่อนไขข้อ 4) นั้นแต่เดิมมีปัญหาเกี่ยวกับกรณีที่เด็กและเยาวชนได้กระทำความผิดต่อรัฐ เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติการพนัน พระราชบัญญัติจราจรทางบก เป็นต้น ซึ่งในคดีดังกล่าวพนักงานอัยการไม่ใช่ผู้เสียหายในคดีจึงไม่อาจให้ความยินยอมในการทำแผนแก้ไขฟื้นฟู จึงถือว่าเป็นคดีที่ไม่มีผู้เสียหายส่งผลให้ไม่อาจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ตามมาตรา 86 วรคแรกตอนท้าย และวรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้ ส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากกฎหมายขาดความชัดเจน และได้หนังสือของสำนักงานอัยการสูงสุดที่ตอบข้อหารือของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในกรณีเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติกระทำความผิดต่อรัฐที่พนักงานอัยการไม่สามารถให้ความยินยอมได้ ย่อมเป็นการแปลความบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นผลร้ายแก่เด็กหรือเยาวชน และเห็นว่าไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา จึงได้มีข้อตกลงให้พนักงานอัยการดำเนินการพิจารณาแผนแก้ไขฟื้นฟูว่าได้เป็นไปได้ไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ แม้ว่าคดีความผิดตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอมา จะเป็นคดีความผิดต่อรัฐหรือความผิดที่ไม่มีผู้เสียหายก็ตาม (สำนักงานวิชาการ, 2559 : หน้า 2) จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติต่อมาจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 86 ดังกล่าวเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงได้เพิ่มเติมคำว่า “ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย” (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559)

จากการเพิ่มเติมคำว่า “ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย” ย่อมมีความหมายว่า หากคดีนั้นมิใช่ผู้เสียหาย จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย และคำว่าผู้เสียหายในที่นี้หมายถึงผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็เป็นผู้เสียหายได้ และสำหรับในคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย แต่รัฐไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) เพราะรัฐไม่ใช่บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ดังนั้นคดีดังกล่าวเช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติการพนัน พระราชบัญญัติจราจรทางบก จึงไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหาย เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 86 จึงส่งผลให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86 ได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากใครอีก (สทรรฐ กิติ ศุภการ, 2560: หน้า 188)

เห็นได้ว่าเพิ่มเติมคำว่า “ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย” แล้ว ทำให้เกิดความชัดเจนของหลักเกณฑ์ เงื่อนไขเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้เสียหายในคดีความผิดต่อรัฐมากขึ้น และการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องก็สามารถดำเนินการต่อไปได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

2.2 มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นหลังการฟ้องคดี

ในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดและมีการฟ้องต่อศาลแล้วหาก เป็นคดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 20 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกมาก่อน ยกเว้นแต่เป็นโทษที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อผู้เสียหายให้ความยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน และพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมสมควรศาลสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นหลังฟ้องได้ เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สามารถสรุปหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ดังนี้

- 1) ประเภทคดี เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม
 - 2) ต้องปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุก (คดีถึงที่สุด) ยกเว้นกระทำโดยประมาทกับลหุโทษ
 - 3) ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอม และโจทก์ไม่คัดค้าน
 - 3.1) ก่อนมีคำพิพากษา คือ หลังจากศาลรับฟ้องเป็นต้นมา หากยังไม่มีคำพิพากษาก็ถือว่าอยู่ในกรอบเวลาที่สามารถใช้มาตรการพิเศษนี้ได้
 - 3.2) หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ สำนึกในการกระทำ คือ เด็กหรือเยาวชนตระหนักว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เสียใจในการกระทำ พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องรับสารภาพว่าการกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา
 - 3.3) ผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน หลักเกณฑ์ในข้อนี้มีความสำคัญอย่างมาก และจะต้องประกอบด้วยกัน 2 กรณี คือ กรณีแรกผู้เสียหายยินยอม ถ้ามีผู้เสียหายหลายคนทุกคนจะต้องให้ความยินยอมทั้งหมด กรณีที่สอง โจทก์ต้องไม่คัดค้านด้วย
 - 4) เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงดังนี้
 - 4.1) พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมสมควร
 - 4.2) ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ เช่น กำลังเรียนหนังสือและมีผลการเรียนค่อนข้างดี ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งและบิดามารดายังให้ความดูแล
 - 4.3) ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร
 - 4.4) หากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลเทียบประโยชน์ในอนาคตของเด็กหรือเยาวชนระหว่างการใช้มาตรการกับการพิจารณาพิพากษาคดี หากการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามีประโยชน์มากกว่าก็ให้ใช้

จากการศึกษาหลักเกณฑ์ เงื่อนไขของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 90 จะเห็นได้ว่า ในข้อ 3.3) ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความยินยอมของผู้เสียหาย

เช่นเดียวกับมาตรา 86 ซึ่งการให้ความยินยอมของผู้เสียหายหากเป็นคดีความผิดส่วนตัวก็จะมีผู้เสียหายในการให้ความยินยอม แต่หากเป็นความผิดต่อรัฐ เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติการพนัน พระราชบัญญัติจราจรทางบก ซึ่งไม่มีผู้เสียหายให้ความยินยอม อันถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการใช้มาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญา และเมื่อมาตรา 90 ไม่ได้กำหนดไว้ให้ชัดเจน เช่นเดียวกับมาตรา 86 ที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559 โดยเพิ่มเติมคำว่า “ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย” ในทางปฏิบัติอาจเกิดความสับสนในการบังคับใช้กฎหมายเหมือนกับที่เคยเกิดปัญหากับมาตรา 86 ก่อนที่มีจะแก้ไข ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ซึ่งส่งผลให้มาตรา 90 ที่ศาลใช้นั้นยังมีแนวทางไม่ชัดเจน ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ได้เกิดเป็นความเห็นเป็น 2 แนวทาง (สทรัฐ กิติ ศุภการ, 2560: หน้า 203)

ความเห็นที่แรก ยังยึดความคิดที่ว่าถ้าเป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย หรือคดีความผิดต่อรัฐ หากไม่มีผู้เสียหายให้ความยินยอมจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ไม่ได้ เนื่องจากความยินยอมของผู้เสียหายนั้นเป็นเงื่อนไขของมาตรา 90

ความเห็นที่สอง ไม่เห็นด้วยกับความเห็นแรก โดยให้เหตุผลว่าถ้าคดีที่ไม่มีผู้เสียหาย (รัฐเป็นผู้เสียหาย) ศาลก็ไม่ต้องขอความยินยอมจากใคร อีกทั้งกฎหมายกำหนดให้ถามพนักงานอัยการแล้วว่า จะคัดค้านหรือไม่ เมื่อพนักงานอัยการในฐานะนายของแผ่นดินมีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของรัฐแล้วไม่ค้าน ศาลก็น่าจะใช้มาตรการได้ ซึ่งอาจเป็นการใช้ดุลพินิจของศาล

อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับความเห็นแรก ซึ่งยึดความคิดที่ว่าถ้าเป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย หรือคดีความผิดต่อรัฐ จะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้เขียนให้แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน หากเห็นว่าจะต้องให้ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจพิจารณาเอง การใช้ดุลพินิจของแต่ละท่านก็อาจจะไม่เหมือนกันและส่งผลให้มีอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติเช่นเดียวกับก่อนที่จะมีการแก้ไขมาตรา 86 ตามที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น แต่หากได้มีการกำหนดให้เกิดความชัดเจนว่าต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย ก็ยอมหมายความว่าหากเป็นคดีความผิดต่อรัฐ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นบุคคลใดเป็นผู้เสียหาย ศาลมีอำนาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 90 ได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากใครอีก เป็นการแปลความในลักษณะของมาตรา 86

อภิปรายผล

จากการนำเสนอการกำหนดเงื่อนไขของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ในส่วนเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ขึ้นหลังฟ้องคดี ตามมาตรา 90 ที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการกับความผิดต่อรัฐที่ไม่มีผู้เสียหายที่จะให้ความยินยอมในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา อาจส่งผลให้เกิดการใช้ดุลพินิจของผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นหลังฟ้องคดี ตามมาตรา 90 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย จึงควรต้องมีการเพิ่มเติมข้อความในมาตรา 90 โดยเพิ่มเติมคำว่า “...หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย” ต่อท้ายคำว่า ผู้เสียหายยินยอม ทั้งนี้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับมาตรา 86 ซึ่งจะส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.(2555). คู่มือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา. ฉบับปรับปรุงแก้ไข. กรุงเทพมหานคร : กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก.
- ชนกมล สูญทุกข์. (2553). การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรรณภรณ์ พรหมเพ็ญ. (2548). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
- สำนักงานวิชาการ.(2559) .เอกสารที่ อส.007(พก)/ว 247 เรื่อง การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานอัยการสูงสุด.
- สหรัฐ กิติ ศุภการ,(2560).คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร:อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, (2560).ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง.กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิญญูชน.